

ФІЛОСОФІЯ

УДК 316.4

DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.38.139939>

Данильян Олег Геннадійович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

e-mail: odana@i.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5308-4664>;

Дзьобань Олександр Петрович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

e-mail: a_dzeban@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-2075-7508>

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА ПРИРОДА СУСПІЛЬСТВА: ЕВОЛЮЦІЯ ТОЧОК ЗОРУ НА ПРОБЛЕМУ

Показано, що підвищення ролі інформації і знань, удосконалення засобів комунікації, розвиток мережесих структур породжують якісні зміни у всіх видах діяльності на всіх рівнях життєдіяльності суспільства. На підставі критичного аналізу точок зору на проблеми розвитку суспільства обґрунтовується неможливість існування суспільства як такого без комунікації та обміну інформацією.

***Ключові слова:** інформація, спілкування, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікативна діяльність, інформаційно-комунікативні відносини.*

***Постановка проблеми.** Сучасний етап розвитку суспільства багато дослідників називають революційним, якісно новим рівнем соціального життя,*

наслідком повсюдної інформатизації суспільства. Остання є основним процесом сучасної соціальної дійсності, який визначається як становлення інформаційного суспільства.

Зміни, що відбуваються у суспільстві, – підвищення ролі інформації і знань, удосконалення засобів комунікації, розвиток мережевих структур та ін. – породжують якісні зміни у всіх видах діяльності на всіх рівнях. Без інформації й комунікацій сучасне суспільство просто не уявляється.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття «суспільство» є центральним у соціальній філософії. Існує безліч точок зору на суспільство, його сутність, системні особливості, фактори й детермінанти розвитку. Різних інтерпретацій суспільства стільки, скільки існує філософських напрямів. Указана тематика відрізняється перманентною актуальністю, поліаспектністю, смисловою багатовекторністю й деякою термінологічною невизначеністю [1, с. 69]. Крім того, у переважній більшості публікацій простежується думка, що інформація й комунікації є, власне, атрибутом саме інформаційного (постіндустріального) суспільства. Тому у поданій статті зроблена спроба обґрунтування атрибутивності інформаційно-комунікативних процесів генези суспільства.

Формулювання цілей. Метою статті є обґрунтування атрибутивності інформаційно-комунікативних процесів стосовно суспільного розвитку на підставі результатів осмислення даної проблеми різними представниками гуманітарної науки.

Виклад основного матеріалу. На думку британського соціолога Е. Гідденса, «незважаючи на те, що термін «суспільство» постійно фігурує в міркуваннях ..., він зазвичай залишається недослідженим» [2, с. 59]. Дійсно, суспільство – це динамічна система, яка крім найбільш загальних і відносно сталих законів містить у собі непередбачувані явища за участю людського фактора. Суспільство є сукупністю елементів, що перебувають у відносинах і зв'язках один з одним і створюють певну цілісність, єдність, причому елементи системи є надзвичайно багатоманітними, багатоякісними і такими, що мають ієрархічну структуру [1, с. 71].

Крім того, і це надзвичайно важливо, суспільство – це система суб'єктів (людей і соціальних структур), пов'язаних комунікативними процесами. Життя і діяльність людини неможливі або гранично обмежені поза суспільством. Потреба у спілкуванні належить до числа основних потреб людини, вона диктує поведінку людей з не меншою владністю, аніж, наприклад, так звані вітальні потреби. Це і природно, оскільки спілкування є необхідною умовою нормального розвитку людини як члена суспільства, як особистості [3-5].

Почнемо з того, що слова «суспільство», «спілкування» і «комунікація» (лат. *communicatio, communicare* – робити спільним, спілкуватися) є спорід-

неними. «Комунікативність – прерогатива людського, природного начала. Але з цієї точки зору, «діяльно-комунікативний» характер суспільства є лише однією з рис соціальності. Її доповнюють експресивно-комунікативний (карнавальний, театральний), тілесно-чуттєвий, перцептивний характер комунікації, а також такі форми комунікативної взаємодії, в основі яких перебуває емпатія – особистісне співпереживання Іншому і участь у його долі» [6, с. 106]. Комунікативне відрізняється від інформаційного концентрованим виразом природи людини, що вимагає «особливої соціальної оболонки, всередині якої відбувається зустріч з Іншим» [6, с. 106]. Суспільні зв'язки являють собою процес комунікації, який є засобом створення, передання і, як результат, збереження соціально-культурних ідеалів, традицій і цінностей.

У соціально-філософському дискурсі сформувалося два підходи до розгляду комунікації – механістичний і діяльнісний. З позиції механістичного підходу комунікація розуміється як односпрямований процес передання і приймання інформації за допомогою її кодування й декодування відповідно. Людина тут розглядається як механізм, дії якої можуть бути описані певними кінцевими правилами, а зовнішнє середовище комунікації являє собою шум, перешкоди.

У межах діяльнісного підходу, якого ми дотримуватимемося у поданій статті, комунікація розуміється як спілкування, спільна діяльність, обмін інформацією. Інформація з цієї позиції може бути представлена як передання повідомлень у процесі взаємодії двох систем, що веде до зміни їх стану.

У широкому сенсі під інформацією розуміється сукупність знань, наявних в суспільстві [7].

У процесі розвитку суспільства як системи комунікаційні зв'язки й відносини набувають нових характеристик, змінюються і властивості інформації, що передається. Відповідно до теорії технологічного детермінізму, що відводить головну роль у суспільному розвитку науці і техніці, розвиток суспільства до сьогодення відбувався у три етапи: доіндустріальний, індустріальний і постіндустріальний. Коріння цього підходу міститься у поглядах А. Сен-Симона, О. Конта, Г. Спенсера, мають своє продовження в працях Р. Арона, Д. Белла, Е. Тоффлера та ін.

Доіндустріальне суспільство характеризується аграрним способом виробництва; індустріальне суспільство – машинним виробництвом, науковою організацією праці, свободою торгівлі, єдиною системою національного господарства. Логіка розвитку індустріального суспільства, як справедливо зазначає О. В'язова, – це логіка конвергенції (збільшення схожості між різними спільнотами, що перебувають на одній стадії історії, усунення «зовнішньої», позаекономічної нерівності, логіка згладжування соціальних конфліктів, ліберально-демократичних національних перетворень) [8, с. 14]. У постінду-

стріальному суспільстві провідну роль відіграють знання та інформація. Класовий поділ змінюється професійним, сфера послуг домінує над сферою виробництва.

Указані етапи розвитку суспільства представлені в еволюційній логіці: досягнення наступного етапу доповнюють якості попереднього. Як зазначає Д. Белл, постіндустріальне суспільство приходить «замість індустріальної системи так само, як вона прийшла на зміну аграрної ...», але це не повинно означати припинення виробництва матеріальних благ. Постіндустріальні тенденції не замінюють попередні суспільні форми як «стадії» соціальної еволюції. Вони часто співіснують, поглиблюючи комплексність суспільства і природу соціальної структури» [9, р. 167]. Тим самим Д. Белл підкреслює значущість кожної «хвилі» для розширення можливостей та досвіду соціуму.

У рамках теорії постіндустріалізму в 60-х рр. ХХ ст. Ф. Махлупом і Т. Умесао у науковий обіг був уведений термін «інформаційне суспільство», що поклав початок новій теорії розвитку суспільства (Р. Катц, Дж. Нейсбіт, Т. Стуньєр, М. Порат та ін.). Ці автори розглядають еволюцію людства крізь призму прогресу знання, вдосконалення комп'ютерної та телекомунікаційної техніки як засобів передання інформації. Японський соціолог Й. Масуда, характеризуючи суспільство кінця ХХ ст., поставив знак рівності між «постіндустріальним суспільством» і «інформаційним суспільством».

У поданій статті ми дотримуємося думки, що інформаційно-комунікативні зв'язки й відносини існували вже на ранніх етапах розвитку суспільства. У примітивному доіндустріальному суспільстві необхідність в обміні інформацією пов'язувалася, головним чином, із забезпеченням життя й безпеки племені. Спостереження за зовнішнім середовищем і передання інформації про його стан поступово стали життєво важливими видами людської діяльності. Значну роль у формуванні потреби в інформації відіграє спільна праця. Уже в процесі первісної праці вихідні форми її розподілу припускали спілкування людей, узгодження цілей і засобів спільних дій, обмін інформацією, закріплювалися стійкі контакти й канали зв'язку. Спілкування й інформаційно-комунікативні зв'язки стали невід'ємною частиною людського буття, об'єднуючи людей у спільноти.

Вивченням історії виникнення комунікації у примітивному суспільстві займався французький дослідник К. Леві-Строс, який розглядав суспільство з позиції семіотики й теорії інформації, як поліморфну систему комунікацій. Згідно з К. Леві-Стросом, принципами дійсно людської комунікації є співчуття до іншої людини і розуміння інших людей за допомогою ототожнення себе з ними. Він виділяє три основних напрями найдавніших комунікацій: обмін жінками, обмін благами, обмін послугами. Між продуктами комунікації є істотні відмінності: «перші – біологічні індивіди, тобто природні продукти,

створені іншими біологічними індивідами; останні – виготовлені предмети (або операції, здійснені за допомогою техніки й виготовлених предметів), тобто соціальні продукти, створені в культурі технічними засобами» [10, с. 209]. На великому емпіричному матеріалі, що належить до різних регіонах світу, Леві-Строс відкрив позитивний характер екзогамії, простеживши такий важливий акт комунікації племен, як обмін жінками, що передаються і приймаються для укладення шлюбу. Так племена заявляли своє право на культурне увічнення видів, які представляли жінки, що підлягали обміну.

На цьому етапі комунікація має міфологічний, семантичний, невербальний і лише пізніше вербальний характер. Зображення, жести, звуки, початки формування мови – носії інформації в первісному суспільстві. Цим засобам комунікації велику увагу приділено в роботах французького філософа Л. Леві-Брюля. На його думку, більшість примітивних суспільств використовує дві мови: членороздільну звукову і мову жестів. Якщо представники різних племен не розуміють мови одне одного, то вони можуть спілкуватися між собою, розповідаючи різні історії, за допомогою рухів пальців, голови, ніг [11, с. 126–127]. Існуючі засоби комунікації стримували інформаційний простір у межах одного племені, тобто в межах поля чутності людського голосу й точності пам'яті людини. Незважаючи на обмежене людське спілкування, вже в той час були закладені ідейні основи суспільства через комунікацію. Старійшини були хранителями і розповсюджувачами традицій і соціального досвіду. Передаючи молодому поколінню зміст легенд, міфів, вони формували навички спілкування, потребу бути поінформованими. Незважаючи на невеликі, з точки зору функціональної масштабності, обсяги переданої інформації і обмеженість комунікації, у примітивному суспільстві поступово сформувалося розуміння процесу комунікації як ланцюжка «той, хто говорить – повідомлення – той, хто слухає». Так сформувалася основа для розвитку інформаційно-комунікативних зв'язків. Зі збільшенням різноманітності діяльності інформаційний простір ставав дедалі більш змістовним і інформаційноємним, що свідчить про пряму залежність між розвитком діяльності та збільшенням частки інформаційно-комунікативної складової в суспільстві.

У пізньому періоді доіндустріального суспільства в результаті виникнення класів, класових відносин, формування слабко централізованої держави відбулося ускладнення інформаційних потоків. Інформаційно-комунікативні зв'язки будувалися залежно від соціальної диференціації. Кожен клас «обробляв» інформацію, відповідну займаному рівню; нижчий клас мав украй обмежену інформацію. Структурування суспільства знайшло своє відображення в появі слів – знаків, що відображають елементи соціальної структури. Їх використання виявлялося цілком достатнім для сприйняття колись вільної інформації про становище в суспільстві певних груп людей. Воно обумовлю-

валосся ставленням до власності, до влади, пануючої ідеології, місцем у суспільному виробництві й роллю в його організації [8, с. 17]. Тобто економічна, політична, ідеологічна інформація в основному призначалися для класу власників, правлячої еліти та церкви відповідно. Комунікація має локально-елітний характер, не виходить за межі натурального господарства і функціонування міст або держав, що забезпечують його. Засобами комунікації залишаються усне мовлення і писемність.

Подальший розвиток суспільства супроводжується створенням у містах системи світської освіти, утвердженням самоврядування, поділом фізичної та розумової праці. Фактори праці, домінуючі у виробництві цього періоду, безпосередньо пов'язані з природою, що виражається у переважному значенні для суспільства землеробства й скотарства. Усного мовлення, рукописів вже недостатньо для формування централізованої держави. Постає проблема створення нових засобів комунікації, які забезпечують масовість поширення інформації.

Таким засобом комунікації в середині XV ст. стало друкування. Створений І. Гуттенбергом друкарський верстат дозволив зробити письмову мову і грамотність надбанням багатьох, це перший технічний засіб комунікації. Рівень розвитку суспільного розподілу праці, соціальні потреби не вимагали на цьому етапі формування єдиного інформаційного потоку. Інформаційний простір був обмежений місцевими ринками.

В індустріальному періоді розвитку суспільства формування капіталістичних суспільних відносин і необхідність задоволення потреб зростаючих обсягів виробництва призводять до об'єднання місцевих ринків у національні. Держави набувають чітких меж навколо загальних мови, економіки та культури. Динамічно розвивається промислове виробництво, породжуючи індустріалізацію; під впливом промислових перетворень перебудовується сільське господарство. З'являються нові класи – буржуазія і пролетаріат. Спостерігається поглиблення й розширення міжнародної і міжкультурної комунікації. Для такого етапу характерним є розвиток духовного життя суспільства, зростає роль ідеології, науки, системи освіти. Інформаційний простір визначається масштабами країни. З'являються нові, більш оперативні, чіткі за формою викладу інформації, легкі в управлінні засоби комунікації. Такими засобами стали газети; пізніше, з виходом суспільного розподілу праці за національні кордони, – телеграф, радіо.

Теоретичне підґрунтя для дослідження інформаційно-комунікативних зв'язків в індустріальному суспільстві почало формуватися ще задовго до його становлення. Зокрема, італійський філософ-просвітитель Дж. Віко аналізує природну сутність людини в органічному поєднанні з системою внутрішніх і зовнішніх зв'язків, безпосередньо поєднуючи діяльнісні відносини й кому-

нікаційні процеси з розвитком людини і суспільства. Особливості світу людини, її духовність та інтелектуальність розглядаються залежно від створеного людиною світу. Світ людини – це система зв'язків, комунікацій і взаємин, що об'єднує його з іншими людьми, з навколишнім середовищем. Саме через взаємодію відбувається розвиток людини й суспільства [12].

Економіст і філософ Адам Сміт розвивав ідею суспільства як трудового і разом з тим «мінового союзу» людей. Поділ праці у формі професійної спеціалізації виступає як сила, яка створює суспільне ціле. Унаслідок спеціалізації праці, яка проявляється дедалі більше, індивіди змушені обмінюватися результатами своєї діяльності, виконувати взаємодоповнюючі функції. Розвиток поділу праці, поява більшої кількості різноманітних функцій послаблюють єдину колективну свідомість, зумовлюють індивідуальні відмінності відповідно до професійної ролі. Усвідомлення того, що всі пов'язані єдиною системою відносин у процесі поділу праці, викликає почуття залежності одне від одного, солідарності, зв'язку з суспільством. При цьому кожен індивід, вважаючи, що переслідує лише власний інтерес, сприяє загальному благу народного господарства. «Невидима рука» веде людину до мети, яку вона сама до кінця не усвідомлює [13]. Тобто економічна діяльність – обмін товарів, поділ праці, нагромадження капіталу й отримання прибутку – пов'язана не стільки з поведінкою людини, її мотивацією, скільки з громадськими зв'язками й комунікаціями. Згідно з точкою зору французького мислителя-утопіста й соціолога Клода Анрі Сен-Сімона, кожна наступна система суспільних відносин має необхідний наслідок і природне продовження попередньої. З моменту виникнення суспільства його вдосконалення відбувається за рахунок зміни панівних у ньому філософсько-релігійних і наукових ідей. За Сен-Сімоном, суспільство не існує без певної системи цінностей, вірувань, релігій, з формуванням і зміною яких безпосередньо пов'язаний комунікаційний процес [14].

Із середини XIX ст. починається теоретичне освоєння об'єктів з точки зору системності їх взаємодії. Приміром, К. Маркс підкреслював своєрідність і самостійність суспільства як сукупності суспільних відносин у процесі суспільного виробництва. Він наголошував, що кінцевим результатом суспільного процесу виробництва завжди виступає саме суспільство, тобто сама людина в її суспільних відносинах. Подальший розвиток суспільства визначає саме діалектика продуктивних сил і виробничих відносин [15].

Інформаційно-комунікативні відносини, характерні для кінця XIX – початку XX ст., пов'язані з винаходом телебачення. Розробка і практичне впровадження електромагнітних технологій привели до того, що інформація стала передаватися за допомогою електромагнітних сигналів шляхом їх перетворення в зорово-звукові. На думку американського соціолога Ч. Кулі, комуні-

кація початку ХХ ст. включає «міміку, спілкування, жести, тон голосу, слова, писемність, друк, залізниця, телеграф, телефон і найостанніші досягнення у завоюванні простору й часу. Чіткої межі між засобами комунікації та іншим зовнішнім світом не існує. Однак разом із народженням зовнішнього світу з'являється система стандартних символів, призначена тільки для передання думок, інформації» [16, с. 379]. Саме тоді з'являються передумови виникнення феномену «масова комунікація». У 30-х рр. ХХ ст. це поняття сформулював американський соціолог Г. Лассуел, визначивши найважливіші структурні компоненти процесу масової комунікації й описавши його як односпрямовану «п'ятикомпонентну» модель: «той, хто повідомляє – що – кому – за яким каналом – з яким ефектом?» [17, р. 90].

Найважливішим процесом у концепції соціальної дії Т. Парсонса виступає комунікація – рух інформації, значень і символів. Соціальна система існує завдяки соціальній взаємодії. Соціальна дія є сполучною ланкою між дійовою особою й іншими суб'єктами, вона завжди особистісна й осмислена. На процесі передання інформації безпосередньо засновані соціальний розвиток суспільства і його стійкість. Будучи системою, суспільство за допомогою обміну інформацією, з одного боку, підтримує інтеграцію, а з іншого – стверджує власну незалежність, підтримує межі. Суспільство виступає як складова загальної системи дії, що включає взаємопов'язані культурну, соціальну, особистісну й біологічну підсистеми діяльності. «Розрізнення чотирьох зазначених підсистем дії має функціональний характер. Воно здійснюється на основі чотирьох первинних функцій, властивих, за нашими уявленнями, будь-яким системам дії, – це функції відтворення зразка, інтеграції, ціледосягнення й адаптації» [18, с. 15]. Т. Парсонс довів, що будь-яка система контролюється такою підсистемою, яка володіє великим інформаційним потенціалом і споживає найменшу кількість енергії. Наприклад, культурна система дії володіє найменшим енергетичним потенціалом, але більш високим контролюючим статусом.

Розглядаючи інформаційно-комунікативну природу суспільства, не можна залишити поза увагою теорію комунікативної дії Ю. Хабермаса. Згідно з нею, комунікативні дії засновані на мовчазній угоді людей про прийняття певних знань, норм і правил, завдяки чому забезпечується стійкість суспільства, соціальна солідарність, культурна спадкоємність. Сферою «комунікативної раціональності», за Хабермасом, є спілкування, взаємини з метою взаєморозуміння. Тут не обійтися без «критичного дискурсу», мета якого – досягнення згоди у процесі виявлення та обговорення спірних питань. Норми і правила дії можуть стати загальними, якщо вони отримують визнання з боку всіх, до кого вони мають відношення, «... та чи інша норма лише у тому випадку може претендувати на значущість, якщо всі, до кого вона має відношення як

до учасників практичного дискурсу, досягають (або могли б досягти) згоди в тому, що ця норма має силу» [19, с. 106]. Суспільство, з цієї точки зору, являє собою комунікативно-дискурсивне ціле, яке стає можливим в умовах демократичності, відкритості та, як результат, загальної згоди.

Висновки. Наведені думки мислителів різних періодів підтверджують неможливість існування суспільства як такого без комунікації та обміну інформацією. Як зауважував П. Сорокін, «поняття «суспільство» передбачає не тільки наявність декількох одиниць, а й вимагає ще, щоб ці одиниці взаємодіяли між собою» [20, с. 28]. Тому є всі підстави стверджувати, що природа суспільства інформаційно-комунікативна, ускладнення соціальної структури відбувається у прямій залежності від ускладнення й розширення інформаційно-комунікативних зв'язків. Іншими словами, інформація та комунікації супроводжують суспільство на всіх етапах його еволюції. В основі історичного розвитку суспільства лежить ускладнення інформаційно-комунікативних зв'язків та інформаційно-комунікативної діяльності. Сучасне суспільство має величезну кількість засобів і способів інформаційної взаємодії, тому перспективи подальших досліджень у цій царині безпосередньо пов'язані з дослідженнями інформаційних і комунікативних процесів у соціумі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзьобань О. П., Грубов В. М. Загальна характеристика суспільства як системи: системний і синергетичний аспекти. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія.* Харків: Право, 2011. Вип. 10. С. 69–77.
2. Гидденс Э. Девять тезисов о будущем социологии. *THESIS: Теория и история экономических и социальных институтов и систем.* 1993. № 1. С. 57–82.
3. Ліщинська О. Інтерактивні потреби особистості як чинник автономності або залежності. *Педагогічний процес: теорія і практика.* 2016. Вип. 3. С. 47–51.
4. Ткаченко Л. Особистість як чинник цивілізаційних перетворень. *Теорія і практика управління соціальними системами.* 2017. № 2. С. 98–104.
5. Іщук Н. В. Осмислення феномена спілкування в релігійній філософії. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2017. Вип. 17. С. 44–47.
6. Мальковская И. А. Многоликий Янус открытого общества: опыт критического осмысления ликов общества в эпоху глобализации. Москва: КомКнига, 2005. 272 с.
7. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади: монографія. Харків: Майдан, 2013. 360 с.
8. Вязова Е. В. Управление в информационном обществе: философский аспект: дис. ... канд. филос. наук. Москва, 2009. 135 с.
9. Bell D. The Third Technological Revolution and Its Possible Socio-Economic Consequences. *Dissent.* 1989. № 36. P. 164–176.

10. Леви-Строс К. Первобытное мышление. Москва: Республика, 1994. 382 с.
11. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. Москва: Педагогика-Пресс, 1994. 608 с.
12. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций / пер. и коммент. А. А. Губера; под общ. ред. М. А. Лифшица. Ленинград: Гослитиздат, 1940. 620 с.
13. Смит А. Теория нравственных чувств. Москва: Республика, 1997. 350 с.
14. Сен-Симон К. А. Избранные сочинения: в 2 т. Т. 1 / пер. с фр. под ред. и с коммент. Л. С. Цетлина. Москва; Ленинград: Изд-во Акад. наук СССР, 1948. 468 с.
15. Маркс К. Сочинения. 2-е изд. Т. 19. Москва: Политиздат, 1960. 670 с.
16. Кули Ч. Общественная организация. Изучение углубленного разума. *Тексты по истории социологии XIX–XX век* : Хрестоматия. Москва: Наука, 1994. 383 с.
17. Lasswell H. The Structure and Function of Cfmimunication in Society Lasswell. *The Process and Effects of Mass Communication*. Chicago, 1971. P. 84–99.
18. Парсонс Т. Система современных обществ. Москва: Аспект Пресс, 1998. 266 с.
19. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. Санкт-Петербург: Наука, 2000. 379 с.
20. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество. Москва: Политиздат, 1992. 543 с.

REFERENCES

1. Dzoban O. P., Grubov V. M. (2011). Zagalna charakteristika suspilstva yak sistemi: sistemnij i sinergetichnij aspekti. *Visnik Nacionalnoyi yuridichnoyi akademiyi Ukrayini imeni Yaroslava Mudrogo. Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politologiya, sociologiya – Bulletin of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise. Series: Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology, 10, 69–77* [In Ukrainian].
2. Giddens E. (1993). Devyat tezisov o buduschem sotsiologii. *THESIS: Teoriya i istoriya ekonomicheskikh i sotsialnyih institutov i sistem – THESIS: Theory and History of Economic and Social Institutions and Systems, 1, 57–82* [in Russia].
3. Lishinska O. (2016). Interaktivni potrebi osobistosti yak chinnik avtonomnosti abo zalezhnosti. *Pedagogichnij proces: teoriya i praktika – Pedagogical Process: Theory and Practice, 3, 47–51* [In Ukrainian].
4. Tkachenko L. (2017). Osobistist yak chinnik civilizacijnih peretvoren. *Teoriya i praktika upravlinnya socialnimi sistemami – The theory and practice of social systems management, 2, 98–104* [In Ukrainian].
5. Ishuk N. V. (2017). Osmislennya fenomena spilkuvannya v religijnij filosofiyi. *Aktualni problemi filosofiyi ta sociologiyi – Actual problems of philosophy and sociology, 17, 44–47* [In Ukrainian].
6. Malkovskaya I. A. (2005). Mnogolikiy Yanus otkryitogo obschestva: opyt kriticheskogo osmysleniya likov obschestva v epohu globalizatsii. Москва: KomKniga [in Russia].
7. Dzoban O. P. (2013). Filosofiya informacijnogo prava: svitoglyadni j zagalnoteoretichni zasadi: monografiya. Harkiv: Majdan [In Ukrainian].

8. Vyazova E. V. (2009). Upravlenie v informatsionnom obschestve: filosofskiy aspekt. *Candidate's thesis*. Moskva [in Russia].
9. Bell D. (1989). The Third Technological Revolution and Its Possible Socio-Economic Consequences. *Dissent*, 36, 164–176 [in USA].
10. Levi-Stros K. (1994). Pervobyitnoe myishlenie. Moskva: Respublika [in Russia].
11. Levi-Bryul L. (1994). Sverh'estestvennoe v pervobyitnom myishlenii. Moskva: Pedagogika-Press [in Russia].
12. Viko Dzh. (1940). Osnovaniya novoy nauki ob obschey prirode natsiy. Leningrad: Goslitizdat [in USSR].
13. Smit A. (1940). Teoriya нравstvennyih chuvstv. Moskva: Respublika [in Russia].
14. Sen-Simon K. A. (1940). Izbrannyye sochineniya. Moskva; Leningrad: Izd-vo Akad. nauk SSSR. (Vols. 1–2); Vol. 1 [in USSR].
15. Marks K. (1960). Sochineniya. Vol. 19. Moskva: Politizdat [in USSR].
16. Kuli Ch. (1994). Obschestvennaya organizatsiya. Izuchenie uglublennogo razuma. *Teksty po istorii sotsiologii XIX–XX vek. Hrestomatiya – Texts on the history of sociology XIX–XX century. Reader*. Moskva: Nauka [in Russia].
17. Lasswell H. (1971). The Structure and Function of Cfmimunication in Society Lasswell. *The Process and Effects of Mass Communication*. Chicago, 84–99 [in USA].
18. Parsons T. (1998). Sistema sovremennyih obschestv. Moskva: Aspekt Press [in Russia].
19. Habermas Yu. (2000). Moralnoe soznanie i kommunikativnoe deystvie. Sankt-Peterburg: Nauka [in Russia].
20. Sorokin P. A. (1992). Chelovek. Tsivilizatsiya. Obschestvo. Moskva: Politizdat [in Russia].

Данильян Олег Геннадиевич, доктор философских наук,
профессор, заведующий кафедрой философии
Национального юридического университета
имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина;

Дзебань Александр Петрович, доктор философских наук,
профессор, профессор кафедры философии
Национального юридического университета
имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНАЯ ПРИРОДА ОБЩЕСТВА: ЭВОЛЮЦИЯ ТОЧЕК ЗРЕНИЯ НА ПРОБЛЕМУ

Показано, что повышение роли информации и знаний, совершенствование средств коммуникации, развитие сетевых структур порождают качественные изменения во всех видах деятельности на всех уровнях жизнедеятельности общества.

На основании критического анализа точек зрения на проблему развития общества обосновывается невозможность существования общества как такового без коммуникации и обмена информацией.

Ключевые слова: информация; общение; информационное общество; информационно-коммуникативная деятельность; информационно-коммуникативные отношения.

*Danilyan Oleg Gennadievich, Doctor of Philosophical Sciences,
Professor, Head of Philosophy Department,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine;*

*Dzoban Olexander Petrovich, Doctor of Philosophical Sciences,
Professor, Professor Philosophy Department,
Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine*

INFORMATIONAL AND COMMUNICATIVE NATURE OF SOCIETY: EVOLUTION OF POINTS OF VIEW ON THE ISSUE

Problem setting. Changes in modern society, the increasing role of information and knowledge, improvement of communication, development of network structures, etc. – generate qualitative changes in all kinds of activities at all levels.

Recent research and publications analysis. The term “society” is central to social philosophy. There are many points of view on society, its nature, system features, factors and determinants of development. In the vast majority of publications traced the idea that information and communication is actually an attribute of the information (postindustrial) society. Therefore, in this article attempt to justify attributional information and communication processes throughout the Genesis companies.

Paper objective. The purpose of the article is justification attributional information and communication processes of social development.

Paper main body. Society is a system of entities related communication processes. Life and human activity is impossible or extremely limited outside of society. The need for communication is among basic human needs, it dictates the behavior of people with no less authority than, for example, so-called vital needs. Communication is a necessary condition for the normal development of a person as a member of society, as individuals.

In social-philosophical discourse has formed two approaches to the consideration of communications – the mechanistic and activity. From the position of the mechanistic approach, communication is understood as a unidirectional process of transmission and reception of information through encoding and decoding, respectively. Man is here viewed as a mechanism, which can be described by a finite defined rules, and external medium communication represents noise. In the framework of the activity approach communication is understood as communication, joint activities, exchange of information. Information of

this position can be represented as transmission of messages in the process of interaction of the two systems, which leads to a change in their status.

In the process of development of society as a system of communication and relations, acquire new characteristics, change the properties of the information that is transmitted. According to the theory of technological determinism, which removes a major role in social development, science and technology, the development of society up to the present time occurs in three stages: the preindustrial, industrial and postindustrial.

Pre-industrial society is characterized by an agrarian mode of production; the industrial society – the machinery of production, scientific organization of labour, free trade, a unified system of national economy. In post-industrial society the key role of knowledge and information. Class division is changing the professional service sector dominates the sphere of production.

Conclusions of the research. *The nature of society is the information and communication, complexity of social structure is directly dependent on complexity and expansion of information and communication linkages. Information and communication society is accompanied at all stages of its evolution. The basis of the historical development of society is complications information and communication information and communication activities.*

Keywords: *information; communication; information society; information and communication activities; information and communicative relationship.*

